

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt / Volume 7, Sayı / Issue 17 (Aralık / December 2018), s. 135-142.
DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut244>
ISSN: 2147-5490, Samsun- Türkiye

Özgün Makale/ Original Article

|| Geliş Tarihi: 19. 11. 2018
|| Kabul Tarihi: 27. 11. 2018

Behçet Necatigil'in "Abdal Musa" Şiirini Modern Zihniyete Eleştiri Bağlamında Okuma Denemesi

Behçet Necatigil's Attempt To Read The Poem "Abdal Musa" In The Context Of Criticism Of Modern Mentality

Mehmet Nur KARAKEÇİ*

Öz

Behçet Necatigil'e göre şiir, yazının en yüce doruğu bir hayat görüşünün özetidir. Şiir, şairin hayatının izdüşümü olması bağlamında, o hayatın bir görüntüsüdür. Necatigil; bireyin kendisini çeviren, belirli bir yaşama/davranışa mecbur ve mahkûm eden olay, ilişki ve eşyalarla var olduğunu söyleyerek bu bağlamda bireyin şiirde önce kendi şartlarını, kendi hallerini dile getirmesi gerekliliğine inanır. Behçet Necatigil, *Abdal Musa* adlı şiirinde modern zihniyetin önem atfettiği akıl, madde, güç, kuvvet gibi unsurlara karşı var olma yollarını gösterir. Bireyi, kaybettiği derin ve uçsuz bucaksız bir dünyaya davet eder. Ona var oluşunu anlamlandırmak, kendini yaşadığı çağda kaybetmemek adına telkinde bulunur. Bireye kendini ve çağını yorumlama imkânı verir. *Abdal Musa* şiiri, bireyin varoluşu ve kendilik değerleri bağlamında değerlendirilerek şairin modern zihniyete eleştirisi bağlamında araştırmaya konu edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Behçet Necatigil, varoluş, birey, kelam.

Abstract

According to Behçet Necatigil, poetry is a summary of a life view that is the highest peak of writing. Poetry is an image of life in the context of the poet's projection of his life. Necatigil, the individual and translates itself to a certain life/behavior, and who condemned the event, saying that there is relationship stuff in this context, the individual poem in their first terms, he believes that language should bring their own. Behçet Necatigil shows the ways of being against elements such as mind, substance, power, force, which the modern mind attaches importance to in *Abdal Musa*'s poem. He invites the individual to a deep and vast world he's lost. To make sense of the existence of him, he is in the name of not losing himself in the age

*Dr., Elmek: mnurkarageci@gmail.com

of his life. Gives the individual the opportunity to interpret himself and his age. Abdal Musa's poem was evaluated in the context of the existence and self values of the individual and examined in the context of the criticism of the poet to modern mentality.

Keywords: Behçet Necatigil, existence, individual, saying.

Giriş

Tanıdığı, bildiği ölçüde insanı tanıtmak, kırık hayatların içini dolduran bütün rikkati, dile getirmek isteyen bir şair olan Behçet Necatigil'e göre yaşadığı devrin sanatı; vazife hissi, aile hissi gibi insanlık duygu ve faziletlerini canlandırmakla görevlidir. Ona göre sanatçı kalplerde doğruya, iyiye, güzele karşı arzu uyandırmalıdır. Bu; eğrinin, fenanın, çirkinin gösterilmesiyle de temin edilebilir. Toplumun ve bireyin faydasına çalışan, toplumda bir fonksiyonu olan insan Necatigil'e göre saadete ve hürmete layıktır. Kaderin elinde harcanan insanlara saygı duymasak bile merhamet beslenmesi gerektiğine inanan Necatigil'e göre; "sallantıya uğramakta olan ahlak, sanatın kötülükleri göstermesiyle düzelecektir. Sanatçı bunu yaparken "bir vaiz edası takınmamalı, işin acılığını ruhunda duyarak kendini sarsan acıyı başkalarına sezdirmeye çalışmalıdır." (Necatigil, 1983:429). Şiirini slogan metin olmaktan uzak gören Necatigil'e göre şiir; şairin hayatını dolduran, zorlayan bireysel ya da sosyal sorunların onu günlerce tedirgin edişidir. Şiiri bir "varoluş sancısı" olarak gören Necatigil, fertten topluma uzanan çizgide şiirini, didaktik unsurlardan bilinçli olarak uzak tutar. Onun şiirleri; bir duyarlılığa davet, bir duyurma, bir belirlemedir. Bu nedenle Necatigil'in toplumsal şiirleri, çözümün uzağındadır:

"Yorum bile yoktur bende. İnceleyen, eleştiren türden değil benimkiler. Ancak tespit, bazı durumları belirtme yani. Ve neden böyle? Bir seyirciyim ben. Şiir bende bir dış buluşmalar olarak değil; içte sürüp giden algılar, gerçeğin bir yüzünü statik planda kavrayışlar olarak oluşur. Toplumcu desinler diye yazmadım ben bu tür şiirleri. Toplumcular arasında galiba yerim yok benim" (Necatigil, 1983:499).

Şiirlerinde toplum meselelerini işlerken propagandadan, ideolojik söyleyişlerden uzak duran Necatigil, propagandanın olduğu yerde, şiirin olmayacağına inanır. Toplumcu gerçekçi sanat anlayışından kendini tecrit etmesi, şiirinde güncelleme dönmesi olarak anlaşılmalıdır. O, güncelin ötesindeki, günlük yaşam yüzünden meydana gelmiş kırılmaları, çatışmaları, mutsuzluk ve boşlukları şiirde duymaya/duyurmaya çalışır. Gündelik olanı bön ve saf olarak gören Necatigil, bunların duyarlılığı körelttiğine inanır. Necatigil'e göre, gündelik olanın üstüne çıkmak, onu serinkanlılıkla yukardan görmek, değerlendirmek; ondan kopma, uzaklaşma değildir.

Şiirin Burçlarında

Necatigil, her şairin hayatı boyunca üç burçtan; gurbet, hasret ve hikmet burçlarından geçtiğini söyler. Şairin yazma serüveninde önemli durak ve dönemeçler olan bu burçlar, şiirlerdeki şekil ve muhteva yönünden tekâmülü imlemesi açısından da önemli bir ayrımdır. Necatigil şiir serüveninde, bu üç burca da uğrar. Bir etkilenme ve kendini arama dönemi olan "gurbet burcu", şairin ilk dönemidir. Şairin kendini bulma, idrak etme dönemi olan "hasret burcu" varoluşun, kendi olmanın filizlerinin topraktan çıkma dönemidir. Sanatçının son merhalesi olan "hikmet burcu", insanlığın bütün macerasıyla sanatçıda yaşadığı dönemdir. İnsanın içine eğilmesiyle, ruhunu dinlemesiyle, epik ve didaktik anlayışları, nutuk ve meydan söylevlerini, sloganları bir tarafa bırakarak bu burca ulaşır şair. (Necatigil, 1983:552).

Hikmet burcu şiirlerinde insanın iç dünyasına eğilen, ruhunun sesini dinleyen Necatigil; lirizmden, lirizmin düşünce planına aktarılması ve geçirilmesi olan hikmetten, bilgelikten vazgeçmez. Ona göre hikmet, gerçekleri aza indirir, sözün aslını, anlamını korur. Öyle ayarlar ki sözü, o artık bir kelam-ı kibar, atasözü gibidir. Yılların tecrübesinin damıtılmış şeklidir. Hikmetin illa ki didaktik doğrultuda olması gerektiğini düşünen Necatigil, lirizmde de büyük hikmetler olduğuna inanır. Hikmet; şairi çok zaman açıklama yapma ve lafı uzatma külfetinden de kurtarır. (Necatigil, 1983:552).

Hikmet Burcunda Bir Abdal Sadası

Behçet Necatigil'in 1978 yılında yayınlanan *Beyler* adlı şiir kitabında yer alan *Abdal Musa*; şairin "hikmet burcu"nda yer alan şiirlerindendir. Bu şiirde Abdal Musa'nın menkıbevi hayatı, çağrışım değeri olan sembolik sözcüklerle anlatılır. *Abdal Musa*'da Necatigil; yaşanan çağa, modern hayatın insanı sürüklediği çıkmazlara; "*modern dünyanın insanı sorgulamaya ve düşünmeye tahammülünün olmadığına*" (Arslan, 2016:5), sözün/kelamın düşüşüne dikkatleri çeker. Modern zihniyetin inşa ettiği anlayışla insanın varoluş alanına müdahale edilmiş ve bunun neticesinde insan varoluşsal anlamda bir yabancılaşmaya sürüklenmiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde *Abdal Musa* şiiri; modern zihniyetin bireyi ezen, dar zamana mahkûm eden, onu değil maveradan, kendinden bile koparan, çağın şartlarına sessiz ama sükûtun çığlıklarıyla bir başkaldırıdır.

Abdal Musa şiirinde şiirin başlığı, şiirde ifade edilmek istenenlerin hikmet burcunda olduğunu gösterir. Yaşanılan çığ çağın tüm kuşatılmışlığına ve hoyratlığına karşın verilecek mücadele "yürek" burcunda yükselecektir.

Şiirin açar sözcükleri "*piston, dinozor, yedi can, karınca, deve, bücür, pehlevan, arifler ocağı, özge bir ateş*"tir. Şiirin birinci bölümü, şiirde verilmek istenen en iyi yansıtan bölüm durumundadır. Diğer bölümler, birinci bölümün bir devamı, yer yer açıklayıcısı durumundadır. Birinci bölümde yer alan ve şiirin en önemli açar sözcüklerinden olan "piston", sözlükte: "*Bazı araçlarda, motorlarda bir silindir şeklinde düzenli hareket eden daha küçük çaplı silindir, itenek*" gibi anlamlara gelir. (TDK, 1998:1188). Şairi harekete geçiren bir güç olarak piston, şairin rağmına hareket eden bir sembol olarak şiirde yer alır. Bu ana unsur, kendini anlamlandırmak isteyen, çoğalarak var olmaya çalışan bireyi "tek"ler:

"Bir piston
Kalmamı ister, dilediği yerde
Tekler çoğulluğumu
Bir dinozor zor yer beni:
Yedi can beygir gücü". (Necatigil, 2012: 340)

Şairin, dilediği yerde kalmasını isteyen ve bir müdahil olan "*piston*", sözlük anlamından sıyrılarak mecazi bir anlam ve sembol değeri kazanır. Bir aracın hızını arttıran, kullanımına katkı sağlayan unsur olmaktan çıkarak hareketsizliği, işlevi dışında var olmayı imler. Şiirin ilk bölümünde olumsuz bir sembol olan "*piston*"u birkaç mısra sonra "*dinozor*" takip eder. Gerek "*piston*", gerekse "*dinozor*" sözcükleri olumsuz çağrışımlarıyla bir müdahale ve bunun neticesinde bir mücadelenin ipuçlarını verir. Bu müdahale, insanın iç dünyasına ve kendi olmasına/kendilik dünyasına. Müdahaleye karşı şiirdeki öznenin karşı koyması, bir cesareti gerektiren var olma mücadelesi şeklinde ortaya çıkar. Bu mücadelede; "*yedi can beygir gücü*"yle var olmaya çalışan öznenin tüm sermayesi; sonsuz, uçsuz bucaksız iç dünyasıdır.

Kendi varlığının bilincinde olan özne, dolayısıyla bunun sorumluluğunu da taşıyabilen bir varlıktır. Buradaki mücadelede özne, Heidegger'in deyişiyle, insanın "orada olan" varlık olduğunun şuurunda bir duruş sergiler: "*bu bağlamdaki 'orada' sözcüğü artık bir yer anlamı taşımamakta, bana ait özel bir 'orada' yı, zaman içindeki belli bir noktayı ve de o andaki var oluşa ait uzamı anlatır.*" (May, 2012:123). Bu bilinçteki özne, kendisine sunulanların bilincinde ve bunlara gerektiğinde müdahale edebilecek: "*varoluşunun seçiminden sorumlu*" (May, 2012:124) bir kişidir. Kendi çoğulluğunu tekleyip, dilediği yerde kalmasını isteyen "*piston*"a karşı; "*ben varım!*" diyen özne, tüm engellemelere karşın kendilik değerlerini koruyarak var olmak azmini gösterir. Var olmanın ne demek olduğunu anlayan özne, yok olmaya karşı bir direnç gösterir. Kendini ve varoluşunu anlamlandırdığı dünyasını, bu dünyaya renk katan gerçeklerini, deneyimlerini kaybetmek istemez; yabancılaşmaya karşı da duyarlıdır. Şahsî dünyasını kaybetmek istemeyen özne, varoluş alanlarına hücum edip kendisini tinsel olarak yok olmaya mahkûm etmeye çalışan "*dinozor*"a karşı yine tinsel araçlarla karşı koymaya çalışır. Var olmak yolunda bir cesaret gösterir. Kendi dışındaki güçlerin kendisini onaylamasını önleme eğilimine karşın, kendi benliğini birey olarak onaylar. Bireyin kendi benliğini ve farklılığını yok eden:

"bireysel benliğinin niteliğine bakmadan daha büyük bir bütünün parçası olarak kendini onaylaması" (Tillich,2014:125) anlamına gelen kolektivizme karşı çıkar. Kendinin, değerlerinin ve dünyasının parantez içine alınmasına; "varoluş içinde yok olmaya" (Tillich, 2014:140) karşı sessiz bir çılgılık yükselten özne; benliğin giderek yok olduğunu, insanın korumasız bir dünyada yaşadığını, benliğin kendisini onaylaması gerektiğini zımnen ifade eder.

Bireyi ezen tüm olumsuzlukların yaşandığı bir dönemde/çağda/zamanda tüm zayıflığına rağmen, var olma cesareti gösteren özne; mağlup olmamaya azimlidir. Görüntü çağı olan modern zaman dilimi, kendi bireyine şunu öğretmiştir: Kuvvetli/güçlü olan haklıdır. Bu nedenle zalim ve haksız da olsa güçlüler galebe çalacaktır. Behçet Necatigil, hikmet burcu şairi olarak bu modern zaman hesabını, alt üst eder. Güçlü ve kuvvetli olanın her zaman galip gelemeyeceğini, asıl güçlü olanın çağıyla hesaplaşıp var olmak için mücadele gösteren, sayıca az da olsa belli bir niteliğe sahip kişiler olduğunu ifade eder. Bunu, hikmetli sözün şaire sağladığı ve adeta bir sehl-i mümteni olan, atasözü hükmündeki mısralarla duyurur. Metinler arası ilişkiler bağlamında Yunus Emre'nin birçok mutasavvıf tarafından da şerh edilen "çıktım erik dalına anda yedim üzümü" matla mısralı, şathiyesini "anlam" olarak şiirine yerleştirir. Modern dünyanın meselelerine, geleneğin sunduğu imkânlar ölçüsünde yaklaşır. Eskilerin aynen tekrarının şiiri yozlaştırdığına inanan Necatigil, aslî kaynaklara dönüşü bir tekrar olarak görmez. Aslî kaynaklara dönmeyi; "oradan alınacak bazı motiflerin günün-çağın motifleriyle kaynaştırmak" (Necatigil, 1983:552) biçiminde anlar.

Hikmet burcu şiirlerinden olan *Abdal Musa*'da Doğu hikmetinin yüceliğini sağlayan tasavvufa, gönülden huruç eden, yükselen, insanı düşündürdüğü oranda coşturan hikmete ve hikmetli söyleyişlere, menkıbelere üstü örtük bir biçimde işaret eder:

"Karıncaydı devenin
Tepip oyluğun ezen
Bir bücür yere çaldı
Dev gibi bir pehlevanı
Unuturlar anı" (Necatigil, 2012: 340)

Şiirin yukarıdaki bölümünde yer alan mısralar, Yunus Emre'nin "Çıktım erik dalına" şathiyesindeki:

"Bir sinek bir kartalı kaldırup urdı yire
Yalan degül gerçektür ben de gördüm tozını" (Tatçı, 2005:391)

beytine bir göndermedir. Şiirin birinci bölümünde öznenin istediği yerde kalmasını isteyen "piston", kendisini zor yemeye çalışan "dinozor"a karşı; şiirin ikinci bölümünde "karınca, bir bücür" konumunda olan sayıca az, güç yönünden zayıf olarak kendini gören özne; modern çağın hazır formüllerini, bilimsel yöntem ve anlayışların öznesi haline gelmiş insanın kabullerini yerle bir eder. Kuvvetli bir tezada dayanan şiirin ikinci bölümü; "yoğun düşünsel çatışma durumlarının" (Korkmaz, 2002:294) anlatımı üzerine kuruludur. Bu bölümde açar sözcüklerden olan "karınca, bir bücür" sembolik değer ifade eder.

Yunus Emre'nin şathiyesi; sembolik ve metaforik ifadelerle yüklü olmasına karşın ele alınan meseleler, Türkçenin sade söyleyişle derin manaları ve hakikatleri ifade edecek şekilde dikkatlere sunulur. Derin, hikmetli sözler dile getirilir. Yunus Emre, kuvvetli tezada dayanan ve yoğun düşsel durumların çatışma durumunu ifade ettiği şathiyesinde "sinek" ve "kartal" istiarelerinin oluşturduğu tezattan yola çıkarak iki farklı durum ve bu duruma konu olan özneyi mukayese eder. Bir sineğin bir kartalı sallayıp yere vurması, akılla izah edilecek bir durum değildir. Bir sineğin kartalı sallayıp yere vurması, aklın kutsanıp tek mürşit kabul edildiği modern düşünce açısından nedenselliğin iflası anlamına gelir. Aklın çıkar yol bulamadığı bu gerçeklik, Batı metafiziğindeki akılcılıktan ziyade, Doğu'nun hikmetinde anlamını bulur. Dışarıdan güçsüz, zayıf görünen sinek-misal kimseler; kartal gibi gösterişli, kibirli, yüksekte uçan kişiler/zümreler tarafından sürekli küçümsenir. Mütevazı, ilim ve fikir sahibi, ehl-i dil ve kalb olan kimseler değersiz addedilir. Gücün ve kuvvetin tek geçer akçe olduğu bu anlayışta, sebep-sonuç ilişkisine

göre hareket edilince “*kartal*”ın sineği ezmesini akıl, insana kabul ettirir. Modernleşmeyle birlikte insan, her şeyin planlandığı ve hesaplandığı akılcı bir evrene girer. (Der Loo-Van Reijen,2006:120). Gerçeklik; duyularla ölçülebilen, gözlemlenebilen bir konuma indirgenir. İnsanın yaşadığı hadiseler sadece dış, görünen gerçekliğiyle ele alınır. Bunun sonucunda, asırlarca insan ve toplumun yaşamına yön veren, onu anlamlandıran; “*mitsel-dinsel dünya ile akıl arasındaki uçurum*” (Der Loo-Van Reijen, 2006:124) açılır. Mitsel-dinsel dünyanın inşa ettiği dünya görüşünde anlamlı olan, bir hakikate işaret eden durumlar, modern dünya görüşünde tümüyle reddedilir. Geleneksel olarak kabul edilen; “*toplumsal bağlar, duygular, görenek ve inançların yıkımını*”(Touraine, 2012:27) gerektiren/dayatan modernizm, akılcılaştırma anlayışına dönüşür ve kendi bireyini inşa eder. Bu birey, insan düşüncesi tarafından anlaşılabilen; “*her şeyden önce akılcı bir dünya*” (Touraine, 2012:263) yaratmaya azmeder.

Behçet Necatigil, modern dünyanın akılı mürşid edinen anlayışlarına itibar etmez. Batı metafiziğinin aklından ziyade, Doğu’nun insanı yüce hakikatlere kanatlandıran hikmetine itibar eder. Bu hikmetin inşa ettiği mitsel dünyada akıl, insanı hakikate götüren bir araçtır. Hadiseleri anlamada bir ölçüdür. Bu dünyanın efendisi akıl değil, Çalab’ın tahtı olan gönüldür. Bu dünyada hadiseler, aklın onaylamasıyla değil; kalp, ruh ve gönlün ittifak etmesiyle anlamlı hale gelir. Akıl kabul etmese de bir karınca deveyi tepip oyluğunu ezer; bir bücür dev gibi pehlivanı yere çalar:

“*Karıncaydı devenin
Tepip oyluğun ezen
Bir bücür yere çaldı
Dev gibi pehlivanı
Unuturlar anı*” (Necatigil, 2012: 340)

Küçük, değersiz, hakir, hor görülen, sayıca az, derviş gönüllü kimseler samimiyetlerinin ve gönülce zenginliklerinin mükâfatını sürekli almışlardır. Necatigil, Yunus Emre’nin şahit olduğu; “*Yalan değil gerçektir, ben de gördüm tozunu*”(Tatçı,2005:391) dediği gibi der. İnsanlar, bu gerçeği unutmuşlardır.

İnsan; güç ve kuvvet kendisinde olduğunda hasmına şefkat ve merhamet gösterebildiği, onun kusurlarını bağışlayabildiği, tasavvufî bir meşrebin incelttiği ruh haleti içinde, incitenden incinmediği ölçüde büyüktür. Saygıyı hak eder, kitlelere tesir eder. Necatigil *Abdal Musa* şiirinde; güç, şiddet ve refahın kendilik değerlerinden yalıtıldığı topluma ve zevkin sarhoş ettiği topluma; “*zamanın otomatik akışının kölesi olmayı reddederek zamanı aşan, yani hayata dair kendi seçimi olan anlama göre*” (May, 2014:262) yaşamayı ihsas eder. Şiirde söylenmek istenenleri, bir gönül eri olan Abdal Musa’nın şahsında ve menkıbевî hayatında toplar.

13. ve 14. yüzyılda yaşayan, Horasan’dan gelerek Azerbaycan’ın Hoy bölgesine yerleşmiş bir Türkmen boyuna mensup olan Abdal Musa, Orhan Bey zamanında Bursa’nın fethine katılmıştır. Bir gönül eri, mütevası, affedicisi, hakkın evi olan gönüller yapmaya azimli Abdal Musa’nın bir kerametini şiire taşıyan Necatigil, okuru didaktizme girmeden mitsel olanın dünyasına davet eder:

“*Bir süre avında
Ölüsünü görmeye gelirler
Abdal Musa demişler
Bağrına saplı oku
Çıkardı verdi geri*” (Necatigil, 2012: 340)

Abdal Musa’nın şiirin yukarıdaki bölümünde anlatılan kerametinin özeti şöyledir:

“*Alaiyye(Alanya) sancak beyinin oğlu Gaybî, avlanmaya çıktığı bir gün bir geyik vurmuş. Yaralanan geyik kaçmış, Gaybî onu kovalamış. Sonunda geyik, Abdal Musa dergâhına girmiş. Geyiğin ardından dergâha gelen Gaybî, onu karşılayan dervişlerden avını istemiş. Böyle bir geyik görmediğini söyleyen dervişlerle çekişmeye başlamış. Durumdan haberdar edilen Abdal Musa, onu huzuruna çağırtmış ve koltuğunun altında saklı duran oku çekip çıkartarak:*

'Oğul, aradığın ok bu mu?' diye sormuş. Meğer geyik suretinde Gaybî'ye görünen Abdal Musa imiş. Bu kerameti gören Gaybî yaptığına pişman olmuş, Abdal Musa'nın ayağına kapanarak özür dilemiş ve şeyhe derviş olmak istediğini bildirmiş. Abdal Musa: 'İtizar ehline lütf-ı ihsan kapusu her zaman açıktır. Biz geçdik suçundan ki bir daha böyle eylemeyesün, her gördüğüm cana ok atmayasun.' demiş ve Gaybî'nin dileğini kabul etmiş." (Çetin, 1997: 257).

Şiirin diğer bölümlerinde düşünce düzeyinde ihsas ettirilen durumlar, bu bölümde Abdal Musa'nın menkıbevi hayatı etrafında ete kemiğe bürünür. Modern dünyanın, insanın hayatından uzaklaştırdığı şefkat, merhamet, affedicilik gibi moral değerlerle; güçlü ve hasmını ezme imkânına sahipken tevazu gösterip kusurları bağışlama gibi insan varoluşunun önemli unsurlarına dikkati çeker. Bu unsurlar, eşref-i mahlûkat olan insanın ihraz ettiği insan-ı kâmil mertebesinin alametleridir. Bencillikten sıyrılmış, kin ve öfke duygularını bir daha dirilmemek üzere gömmüş bulunan bu insan-ı kâmil, sürekli başkalarına yararlı olma arayışındadır. Güzellikleri arar durur, güzellikler sergiler, güzel görür, güzel düşünür, güzel işler yapar. Kâinattaki tüm yaratılmışları yaratandan ötürü sever ve yaratılana yaratının bir emaneti olarak yaklaşır. Bu emanete zarar vermeyi, hıyanet sayar. Bir canı incitmeyi, arş-ı rahmanı titretme telakki eder. Modernizmin reddettiği mitsel-dinsel dünyada tüm yaratılmışlara bu zaviyeden bakmak esastır; "insan davranışına yön veren ve insanî eylemlere kılavuzluk yapan mit, insanı doğanın bir parçası olarak tanımlar." (Der Loo-Van Reijen, 2006:122). İnsanlar, bu dünyada çevresine, insanlara, tabiata hülâsa hiçbir canlıya yabancılaşmamıştır. Onları, yaşamının bir parçası olarak görür. Abdal Musa'nın kerameti ve menkıbevi hayatındaki bu özellikler, bir masal dünyası içinde, yalın bir gerçekle, yer yer dinler tarihi ve mitolojiye göndermelerle, derin anlamlar kazanarak şiire yerleşir.

Şiirin son bölümünde, önceki bölümde işlenenler ve Abdal Musa'nın kerametiyle ete kemiğe bürünen hakikatler; "Arifler ocağında yanan özge bir ateş" olur. Abdal Musa'nın kerametindeki insanî yönler, hiçbir canı incitmeme anlayışı; "bir ibret sözüdür". Bu ibret sözünden hisse almak için, arifler ocağında bağdaş kurup oturmaya, yanan özge ateşte tüm kirleri arındırmaya, yeniden var olmaya davet eder; "hele bir gel beri" der Necatigil:

"Bu söz ibret sözüdür
Arifler ocağında
Yanar özge bir ateş
O ateşin dilleri,
Hele bir gel beri" (Necatigil, 2012: 340)

İnsanların ve toplumların hayatlarında en önemli değişirici, dönüştürücü güçlerden olan söz/kelam; bocalayışlar, eksiklikler, çelişkiler, sıkıntılar ve denge yitiminin olduğu dönemlerde kişilerin ve toplumların kendilerini inşa etme sürecinde büyük vazifeler görür. Söz, lingüistik ve psikoanalitik bir unsurdur. Sözün arkasında insanın bütün bir hayatı vardır; "Kitab-ı Mukaddes'te söz, kişinin temel unsurudur. Eğer kişi doğruysa, o da doğrudur." (Ellul, 2012:200). Kişinin aynası durumunda olan söz, insana tesir eder; hayatını değiştirir. Abdal Musa'nın Gaybî'ye söylediği ibretli sözler, gönül dilinden süzülmüştür. Bir sözün insanlar üzerinde tesir etmesi, onun gönülle ilişkisine göredir. Kendi özünden haberdar, iç dünyasını keşfetmiş kişilerin sözleri muhatapları üzerinde etkilidir. Konuşurken gönül diliyle konuşan, bunları iç dünyalarının yansıması olan hal şivesiyle taçlandırılanlar, söze gerçek değerini katarlar. Hikmetli ve ibretli sözler, arifler ocağında durmadan yanan özge bir ateştir; bu özge ateş aslında insanî varoluşumuzun ta kendisidir. Kişinin varoluşunun farkına varması için Yaratıcı, onu yarattıktan sonra ona; "beyanı/açıklamayı" (Karaman, 2001:530) öğretmiştir. İnsanî varoluşumuz, beyan/söz'de gizlidir. Bu nedenle Necatigil, şiirin son bölümünde "söz, ibret sözü"ne dikkatleri çeker; "söz, hakikati yükleyerek her bir gerçekliğe hayat verir, ona bir yörünge sağlar. Söz bu yolla kaosu ve yokluğu imkânsızlaştırır." (Ellul, 2012:68). Sözün idrak edildiği, içinin boşaltılmadığı, anonimleşmediği, önemden yoksun bir fenomene indirgenmediği toplumlarda karmaşa/kaos olmaz. Toplumlari hissizleştirme için söze, hikmete yapılan hücumların sebebini biraz da burada aramak gerekir.

Behçet Necatigil, şiirde toplum meselelerine duyarlı bir şair olarak çağın insan varoluşunu tehdit eden sorunlarına, kendince başkaldırır. Fakat onun başkaldırması, rahatsızlığı, protesto düzeyinde değildir: “*Bizim başkaldırmamız başka türdü. Başkaldırma gibi görünmeyen bir şiir. Aslında bütün sanat başkaldırmadır. Bütün sanat protestodur. Pasif görünürse de aktif bir direnmedir.*”(Necatigil,1983:517). *Abdal Musa* şiirinin yer aldığı kitabın adına niçin “*Beyler*” koyduğunu da yine bu sessiz başkaldırı ekseninde izah eder: “*Beyler, bir çoğul ad değil, bir ünlem, bir uyarı. Bir sıkıntıyı, bir denge yitimini, bir sessiz başkaldırma simgeleme; bireysel toplumsal bazı uyumsuzluklara dikkati çekme ünlemi.*”(Necatigil, 1983:517). *Abdal Musa* şiirinde şairin söze, özellikle ibret sözüne, önem atfetmesi günümüz için de anlamlıdır. Görüntü ve imaj çağının tasallutu altında kalan günümüz bireyi, sözün/kelamın değiştirici gücüyle arasına mesafe koymuştur. Jacques Ellul’un da dediği gibi dil, hiçbir şey haline gelmiştir. Bir toplumsal benimseyici, bir kontrol ve uyum aracı, göstergeye dayalı ve ideolojik reproduksiyon, bir çerçeve, konuşucunun yabancılaşması vb. dil, hiçbir şeye dönüşmüştür; çünkü artık anlamın yaratıcı kaynağı değildir; asla insan tarafından doğurulmuş bir söz ve dolayısıyla insanî söz değildir. (Ellul, 2012:219).

Şiirin son bölümü, insanın var olmasını engelleyen, onu çoğulluktan tekilliğe indirmeye çalışan, onun kendisi olmasına imkân vermeyenlere de bir çağrıdır. Bu çağrı, arifler ocağıdır, söz ve kelamın özge bir ateş olarak yandığı bu ocağa davet eder onları, “*hele bir gel beri*” der, söyleyeceği vardır onlara Necatigil’in.

Necatigil, *Abdal Musa* şiirinde bireyin tüm olumsuz haller karşısında, insanî özünü ortaya koyarak var olmasını ister. Bu var olma; arifler ocağında, varlığın dikey boyutuyla temasa geçmek suretiyle, söz/kelam ile olacaktır. Şiddet, kin, öfkenin yordduğu insanlar, ruhlarını sağaltacak ve yeniden doğarak insanlığa sonsuzluk bestesini söyleyecektir.

Sonuç

Behçet Necatigil, yer yer toplumsal ve bireysel kırılmaları dile getirdiği *Abdal Musa* şiirinde insanın kendilik değerlerinden uzaklaşmasına dikkat çeker. Bunu yaparken bir çözüm önerisi sunmaktan çok, okuru bu kırılmalar üzerinde düşünmeye davet eder. İnsanın kendisi olmaktan çıkarak yabancılaşması karşısında Necatigil; onun durup düşünmesini, kendi içine yerleşmesini ve kendisiyle/kendilik değerleriyle uzlaşmasını ister. İnsanın kendilik değerlerinden uzaklaşmasını bir tehlike olarak gören Necatigil, onu yeniden insanî öze davet eder. İnsanın kendine yabancılaşmasını bir yok oluş olarak görür. İnsanın dış müdahaleler karşısında bilinçli olmasını önemli gören Necatigil, varoluşu anlamlandıran kadim değerlerin, güncel değerler/anlayışlar karşısında önemine işaret eder. Modernizmin bir sonucu olarak ortaya çıkan bireycilik düşüncesinin, geleneği yok sayma anlayışının karşısına, Doğu’nun mitsel-dinsel anlayışıyla çıkan Necatigil, bu dünyanın değerlerini simgesel düzeyde dikkatlere sunar. Toplumda hâkim olan yeni ahlak düzenine zımnî olarak karşı çıkarak toplumu ayakta tutan simgesel değerleri toplumsal bir tahayyül tarzının ayrılmaz bir parçası olarak görür. Modern düşüncenin yaşamın kıyısına attığı simgesel değerleri, tarihin süzgecinden geçerek billurlaşmış hakikatleri, günümüz insanı için bir değer olarak görür. Bu simgesel değerleri, insan varoluşunun ayrılmaz bir parçası olarak değerlendiren Necatigil, insanı modernizmin yaptığı gibi bu simgesel değerlerden soyutlamaz. İnsanı, rasyonel ve irrasyonel yanıyla bir bütün olarak değerlendirir.

Kaynaklar

- Arslan, F. (2016). Erdem Bayazıt Şiirinde Yer Değerleri: Yutan Kentler / Tutan Şehirler. DedeKorkut Dergisi. 5/11, s.1-8.
- Çetin, N. (1997). *Behçet Necatigil: Hayatı, Sanatı, Eserleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ellul, J. (2012). *Sözün Düşüşü* (çev. Hüsamettin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Van Der Loo, H. - Van Reijen, W. (2006). *Modernleşmenin Paradoksları* (çev. Kadir Canatan). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Karaman, H. vd. (2001). *Kuran-ı Kerim Ve Açıklamalı Meali*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Korkmaz, R. (2002). *İkaros'un Yeni Yüzü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- May, R. (2012). *Varoluşun Keşfi* (çev. Aysun Babacan). İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- May, R. (2014). *Kendini Arayan İnsan* (çev. Kerem Işık). İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Necatigil, B. (1983). *Düzyazılar 2*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Necatigil, B. (2012). *Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tatçı, M. (2005). *Yunus Emre Divanı Tenkitli Metin*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tillich, P. (2014). *Olmak Cesareti* (çev. F. Cihan Dansuk). İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Touraine, A. (2012). *Modernliğin Eleştirisi* (çev. Hülya Uğur Tanrıöver). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

